

Org nr 917505977

Høringsuttalelse til NOU Musikkutvalget

30.12.2024

v/Mari Oppsahl

HØRINGSUTTALELSE FRA JUOIGALASAT OM JOIK

Joik kategoriseres til 3 katorgier, tradisjonell joik, joik med musikk og joik med sang og musikk.

Den tradisjonelle joikemåten - den eldste og er selve grunnfjellet til samisk musikk

Tradisjonell joik er den eldste form for sámisk musikk. Joiken krever at man kan joike uten instrumenter. Joikeren må kunne joike og disponere lufttilgang og vite når man kan trekke oksygen til lungene. Joikeren står alene eller det kan være flere, og kan være til hjrlp hvis det er flere joikere mht disponering av oksygen, for å fremføre joiken. Der må joikeren(erne) vite hvor det er mulighet for å trekke pusten slik at joiken kan fortsette. Det krever at man har god lungekapasitet for å fremføre joike. Tradisjonell joik er nok den mest vanskelige form for joik. For tiden er den tradisjonelle joiken i en veldig vanskelig situasjon, fordi flere andre måter å fremføre joik på, feks ved instrumental hjelp, kan virke til at tradisjonell joik blir å betrakte som "gammeldags".

Og hvis den tradisjonelle joiken forsvinner, vil en del av den grunnleggende delen av samisk musikk forsvinne. Den tradisjonelle joikemåten trenger å bli vitalisert og ivaretatt, før den dør ut.

Derfor har Juoigalasat forening startet med å vitalisere joiken igjen, men det koster tid og penger og er avhengig av offentlige midler for å kunne fortsette arbeidet. Derfor trenger den tradisjonelle joiken i tillegg virkelig god drahjelp, i form av tilrettelegging og å komme inn i kunnskapsverdenen (opplærings system).

Joik med musikk

Joik med musikk er kommet for å bli, det lages joiker med musikk og det er populært, særlig blant unge og det revitaliseres gamle joiker ved at joiken tilpasses musikk. De fleste unge mennesker velger joik med musikk, som ofte også spilles i forbindelse med dans. **På den måten er det muligheter for å fremme joik på flere arenaer og burde derfor verdsettes som en viktig del av samisk kulturliv.**

Denne formen for joik er ikke så krevende som tradisjonell joik, ved at de naturlige pausene som musikk har, gjør at pausene kan brukes til å disponere oksygen til lungene og ta den tid man trenger. Joik med musikk vil leve og utvikle seg, dette viser seg slik ved at den er blitt veldig populær.

Joik, sang og musikk

Her er det også med sang til musikk, der musikk er mer dominerende enn joik, men det kalles likevel for joik. Dette vil trolig nok til å overleve og utvikle seg, det er en mulighet mange kan ta i bruk. **Denne formen er også blitt populær og få mer oppmerksomhet, men dog som samisk musikk.**

Joik som helse terapi

Denne delen er det behov for å ta tak i, det er en forsømt del i det samisk samfunnet, fordi kristendommen har forårsaket det på det området.

De som var på NOU-utvalget den 4. September 24, fikk se filmen om joik innen demenshelse. Filmen tok for seg elementet om hvor viktig det er at eldre, og demente for utøve sine tradisjoner på gamle og sykehjem. Man fikk se at joik virkelig kan være en medisin for den indre sjel. De som var med fikk en glød i ansiktet og ble kvikkere til sinns når de hørte joik og selv fikk joike. Selv om de ikke kjente igjen presoner, kunne de joikemelodien til vedkommende ved at de bare fikk høre navnet til vedkommende. **Her burde det legges til rette for eldre, slik at de har et rom de kan samles på for å joike, slik at de feks ikke forstyrrer de som ikke liker joik. Joik bør også få plass i den terapeutiske behandlingen av eldre, demente og syke. Det er ofte joikerne som må vike, for de andre.**

Joik på barnehager, skoler og videregående, og høgere utdanning

Joik burde være med på læreplaner, for de samiske barna, på alle nivå og plan. Da joik er en av de eldste musikkformene i Europa, burde alle norske læreplaner ha dette temaet som en obligatorisk del. Joik er en viktig del av samisk kultur, og veldig gjenkjennelig som noe eget og er dermed veldig samisk. **Av den grunn er det særs viktig å ta vare på og viderutvikle joik som kulturutvikler, -formidler, -symbolbærer og -kjennetegn.**

Så litt om hva joik er

Joik er en melodi som definerer den eller det man joiker, det være seg personer, dyr, natur eller ting. Man joiker noen eller noe, ikke om noen eller noe. Joik er en fin måte huske og minnes sine slektninger, forferdre, venner og bekjente på eller steder og dyr som betyr noe for den som joiker. Det en ære å få sin egen joik, det er den største gaven du kan få. Joik er et kunsterisk åndsverk, som komponeres spesielt for den enkelte og er ens eiendom. Noen er veldig flink til å komponere joiker.

Joik er på en måte et annet navn på en person, da den er veldig personlig, beskriver personen med melodien og er virkelig tilpasset vedkommende.

Joiking i dag må du selv lære, hjemme av foreldre, naboer eller venner av familien. Det er som med mye annet viktig å lære det fra barnsben av. Ettersom vi har fått vite det av skoler rundt omkring, er det lite joik i musikkundervisningen på skolen. Man spiller av joik, men utøvende joik er dessverre mangelfull. **Derfor er det viktig at vi får joik so tema inn i læreplaner.**

Den dag i dag finnes det folk som gruer seg for å joike, for det sitter så godt i ryggmargen at joik er synd, og er skambelagt. Og det er veldig synd for joiken, fordi det daglig forsvinner joik med folk som går av med døden, da joikene ikke er gjort opptak av og de etterlatte kanskje ikke klarer å videreføre disse joikene. Barn og unge får dermed ikke tilgang til og valg om de vil ta tilbake joikearven. Det er en tradisjon at det er mange joiker i mange familier, og joiken binder sammen slektsforhold og venner. Før kunne man joike over en kopp kaffe eller ha joikestunder, noe som også blir mer og mer uvanlig på samme måte som nabobesøk.

Joik er egentlig et lim i den samiske verdenen, om man joiker sine venner eller slektninger, så blir alle veldig glade, for å høre sin egen eller sin slektsjoik. Med joik gleder man, fremhever og bærer den ma joiker. Noen blir til og med emosjonelle ved å høre sin slektsjoiker, derfor er joik alfa og omega for å ivareta, fremme og utvikle samisk kultur. Den bør få en hedresplass innen samisk kultur og musikk og bør egentlig være noe å verdsette og ta vare på for hele den norske stat.

Med hilsen

Inga Berit Sara A. Sara

leder